

Коршевнок Т. В.
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
біологічної, хімічної та фізичної освіти*
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ УЧНІВ: НАВЧАЛЬНІ ПРОЄКТИ

Серед освітніх результатів сучасних школярів почесне місце належить компетентностям, оволодіння якими світова педагогічна спільнота вважає запорукою успішного життя і практичної діяльності в соціоприродному середовищі сьогодні та недалекому майбутньому. Реалізація компетентнісного підходу потребує використання таких інструментів, в яких пріоритет надається самостійній і відповідальній діяльності учнів, а її продукт може бути представлений та оцінений не лише вчителем, але ширшою аудиторією. Одним з таких інструментів виступає метод проєктів (проєктне навчання, проєктна технологія).

Узагальнення доробку педагогів, психологів, соціологів дає підстави для висновку, що роботу над навчальним проєктом будь-якого виду (типу) можна представити з позицій системного підходу до дослідження. Це зумовлює загальну схему проєктної діяльності, що передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію вчителя й учня й таку послідовність етапів: вибір теми, визначення проблеми дослідження, обговорення варіантів дослідження, вибір способів дослідження, розв'язання окремих задач, узагальнення і представлення результатів, формулювання висновка, аналіз успіхів і невдач. Учні можуть виконувати проєкт індивідуально чи в групі, отримувати різну порцію допомоги від учителя або відмовитися від неї, діяти формально або творчо, що в сукупності зумовлює варіативність у роботі над проєктом. До того ж проєктне навчання сприяє соціалізації учнів, оскільки дозволяє їм «увійти у світ знань, загальнолюдських цінностей, оволодіти різними способами діяльності (сфера діяльності), навчитися взаємодіяти з іншим людьми (сфера спілкування), відкрити світ власного «я», навчитися керувати ним» [2, с. 81].

Метод проєктів вирізняє поліфункціональний характер, адже він передбачає створення умов, за яких учні проявляють стійкий

інтерес до отримання нових знань з різних джерел і здійснюють їх аналіз, розвивають комунікативні навички, творчі здібності і дослідницькі уміння, набувають досвід застосування знань для розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем [3]. Психолого-педагогічними дослідженнями доведено, що проектна діяльність стимулює інтерес учнів до здобуття нових знань, забезпечує розвиток особистісних якостей у процесі розв'язання навчальних проблем набуття навичок продуктивної комунікації, сприяє самореалізації школярів. Усвідомлення учнями особистого смислу проектної діяльності значно підвищує мотивацію учіння, а здійснення різних видів діяльності (інтелектуальної, предметної, оцінювальної тощо) сприяє розвитку соціальних умінь і фізіологічних функцій школярів, розумових, мнемічних і перцептивних здібностей.

Сказане обумовило включення проектної діяльності до інструментарію компетентно орієнтованого навчання біології в закладах загальної середньої освіти.

Вивчення шкільної практики показало, що у закладах загальної середньої освіти в навчанні біології перевага надається індивідуальній і груповій формам виконання навчальних проєктів. До переваг групового проєкту відносимо входження учнів у ділове спілкування (і не лише з ровесниками), яке розвиває комунікативні уміння, пізнавальний інтерес, творчу активність. Цей ефект є особливо помітним у процесі вивчення особисто та соціально значущих питань, наприклад соціально-етичних аспектів застосування сучасних біотехнологій, способів біологічного очищення стічних вод, пізнанні резервів людського мозку і можливостей створення штучного життя. Групова робота учнів над навчальним проєктом оптимізує організацію навчального спілкування на мовному рівні, що має виняткове значення для розвитку комунікативних умінь учнів. Використання групових навчальних проєктів у процесі вивчення живої природи учнями основної і старшої школи біології має комплексну дію – сприяє опануванню предметного змісту, визначенню статусно-рольових позицій учнів у малих групах як прототипах різних соціальних колективів, забезпечує розвиток ключових компетентностей.

Спираючись на класифікацію навчальних проєктів запропонованих Т.І. Вороненко [1], і враховуючи специфіку змісту шкільної біологічної освіти ми передбачили, що у процесі вивчення навчальної теми учні індивідуально або в складі групи будуть

виконувати проекти одного виду або такі, що поєднують ознаки проектів різних видів. Наприклад, учні 6-7 класів можуть виконати інформаційні проекти «Корисний йогурт» або «Живі фільтри», мета яких – розвиток умінь знаходити необхідні відомості про організми в різних джерелах інформації, опрацьовувати і представляти їх у певній формі (повідомлення, презентація, стенд, буклет та ін.). Для учнів 8-9 класів цікавими і посильними будуть проекти практико-орієнтованого і дослідницького характеру, як-от «Збалансоване харчування», «Виявлення рівня антропогенного впливу в екосистемах своєї місцевості» та інші. Посилення соціального аспекту навчальних проектів можна досягти, ознайомивши школярів із способами опитування, анкетування, інтерв'ювання.

Враховуючи, що результати проектної діяльності – це не лише щось матеріальні об'єкти (альбом, постер, модель, відеоролик, презентація тощо), але й внутрішні – набуті знання, У процесі роботи над навчальним проектом учні отримують нові знання про об'єкт чи явище, про способи Внаслідок інтеріоризації зазначене стає надбанням особистості школяра, тобто внутрішнім результатом проектної діяльності. Цей результат складніше ідентифікувати та оцінити, проте в нагоді стане рефлексія.

Ще один важливий висновок зроблено на основі вивчення теорії і практики використання методу проектів у навчанні учнів закладів загальної середньої освіти: проектна діяльність сприяє формуванню в учнів умінь і навичок, необхідних для досягнення успіху у ХХІ столітті, а саме навички навчання й новаторства, навички в роботі з інформацією і технологіями, професійні і життєві навички, навички соціальної і міжкультурної взаємодії, продуктивність і відповідальність, лідерство і здатність відповідати за свої дії [4].

Таким чином, проектна діяльність в освітньому процесі з біології є дидактичним інструментом, що дозволяє розв'язувати низку завдань: розвивати у підростаючого покоління готовність і здатність генерувати нові ідеї, створювати особистісно і соціально значущі продукти, вчитися і переучуватися, визначати і досягати цілі, висловлювати власну позицію щодо культурних і соціальних норм, практикувати різні формати комунікацій.

Список літератури:

1. Вороненко Т.І. Класифікація навчальних проектів. *Проблеми сучасного підручника*. Випуск 17. Київ, 2016. С. 76-91.

2. Корсакова О. Зміст сучасної шкільної освіти: тенденції розвитку, склад, структура. *Освіта на Луганщині*. 2002. № 2. С. 80-83.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник, за ред. О.І. Пометун. К. : Видавництво : А.С.К., 2004. 192 с.
4. Framework for 21st century learning [online]. URL: <http://www.p21.org/our-work/p21>

Кузан О. І.
студентка I курсу магістратури
факультету психології, педагогіки та соціальної роботи
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна

СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стрімкі соціально-політичні зміни у житті сучасного суспільства зумовлюють посилення інтересу до соціальних аспектів виховання дітей та стверджують необхідність готувати дошкільників до них. Мова йде про важливість формування у дітей умінь керувати своєю поведінкою, обирати адекватні способи спілкування, орієнтуватись у нових обставинах, відчувати своє місце серед інших людей. Це все є сферою соціального розвитку дитини, яка забезпечує її соціальне благополуччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема формування соціальної компетентності різноаспектно досліджувана. Так, питання структури і змісту соціальної зрілості висвітлили О. Михайлов, А. Реан [7], соціального розвитку дітей дошкільного віку І. Єрмаков, Л. Сохань [3], структурних компонентів соціально-психологічної компетентності Л. Лепіхова [6], К. Кононко [4].

Як відомо, дитинство є надзвичайно важливим етапом для соціального розвитку особистості. В цей час відбувається становлення особистості на рівні ще не розвиненої свідомості, встановлюються її перші зв'язки з людьми, головним чином рідними. Дитина тільки вчиться орієнтуватися в розмаїтті життєвих